

Hét platform voor de
informatieprofessional
bij de overheid

ACTIEVE OPENBAARMAKING

Op weg naar een transparante overheid

Achtergrond

Pilots EZK en LNV:
openbaarheid is maatwerk

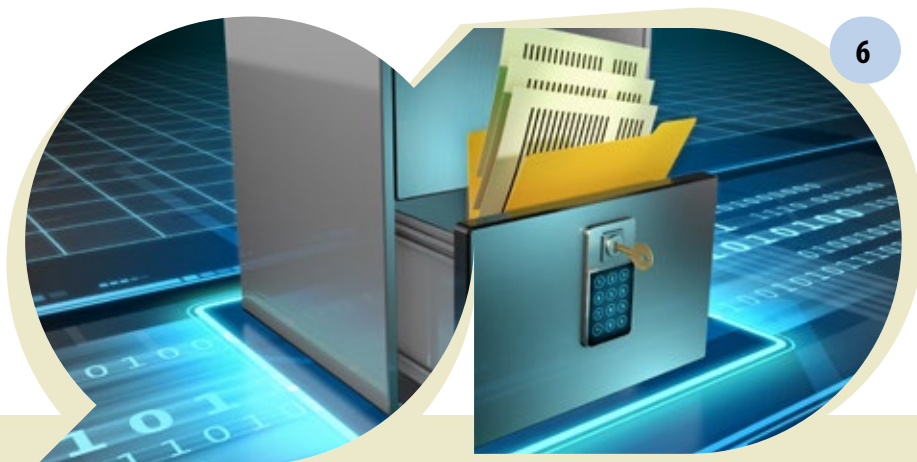
Interview

Coronatijdlijn: voorbeeld
van transparantie

Opinie

E-mailarchivering:
tijd voor actie





6

ACHTERGROND

Openbaarheid is maatwerk

Nu de Woo eerder dit jaar is aangenomen door de Tweede Kamer, zijn de ministeries van EZK en LNV pilots gestart op het gebied van actieve openbaarheid

10

ACHTERGROND

Woo en AVG

Wat is de impact van het recht op informatie op betrokkenen en organisaties? Waar ligt de grens?



18

PRAKTIJK

AI bij de overheid

Leren van elkaars ervaringen met de NL AIC-database



14

INTERVIEW

Coronatijdlijn

De Coronatijdlijn faciliteert communicatie door de overheid over corona. Wat zijn de ervaringen?



22

PRAKTIJK

Tips voor actieve openbaarmaking

Werk vooruit en neem de tijd



16

PRAKTIJK

Schuldenaanpak aan de Maas

Rotterdam heeft een chatbot voor financiële problemen



27

NIEUW IN HET VAK

Sjoerd van Iwaarden

'Stel de waarom-vraag'





5 EDITORIAL
Bart Hekkert
Lange adem



8 COLUMN
Kees Verhoeven
Weerbarstig



20 OPINIE
Paul van de Laar en Eunice Vink
**Openbaarheid is een
waardevol goed!**



26 OPINIE
Estelle van der Velden
**Samen werken aan
digitale transformatie**



25 SERVICEBERICHT
**Vierde week van
Grip op Informatie**

28 PRIKKEL
Waarheid bewaken

28 SERVICEBERICHT
**Nieuwe speerpunten
voor KIA**

29 BOEKBESPREKING
Patronen herkennen

30 VERENIGINGSNIEUWS
• **De ontmoeting**
• **Starten met AI en
bestuurdersdag**

Colofon

Redactieadres
Publiek Denken
Gebouw M1-47,
Binckhorstlaan 36,
2516 BE Den Haag
www.publiekdenken.nl
T 085 486 85 41
E od@publiekdenken.nl

Aanleveren kopij
E od@publiekdenken.nl

Uitgever
Lennart Huurman,
Asha Narain

Redactie
Jeroen Jonkers
(hoofdredacteur), Edwin
Driessen, Bart Hekkert, Eric
Kokke, André Plat

Medewerkers aan dit nummer
Mirjam Elferink, Guido
Enthoven, Paul van de Laar,
Ramon de Louw, Estelle van
der Velden, Kees Verhoeven,
Sanderijn Vermeeren, Eunice
Vink

Beeld- en eindredactie
Marc Notebomer

Art direction en vormgeving
Dimdim Grafisch Ontwerp

Cover
Studio Goudbaard

Beeld
Dimitry de Bruin, Erik Put,
Shutterstock

*Adreswijzigingen en
aanvraag abonnementen*
Abonnementsprijs
€ 133,35 ex btw per jaar
Losse nummers op aanvraag
ver verkrijgbaar
E od@publiekdenken.nl

Advertenties
MediaSales0031
Boyke Rajbalsing
E boyke@mediasales0031.nl
M 06 109 347 77

Drukker
Damen Drukkers

Od verschijnt 8 x per jaar en
wordt uitgegeven door



De in dit blad verkondigde meningen hoeven niet die van de redactie te zijn. De onafhankelijkheid van de redactie mag niet in het geding komen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Volg ons op LinkedIn en Twitter



CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2021

NOVEMBER

08/11	ARCHIEFWET 2021	VOL
09/11	DIGITALE Vernietiging	*NIEUW*
12/11	OFFICE365 & SHAREPOINT: SEARCH EN METADATA	GAAT DOOR
17/11	BEWAARTERMIJEN: BEWAAR- EN Vernietigingsbeleid in de organisatie	GAAT DOOR
17/11	PROJECTARCHIVERING	
19/11	E-MAILARCHIVERING EN -MANAGEMENT	
19/11	TOEGEPASTE DATA SCIENCE EN DATA ANALYTICS	*NIEUW*
24/11	VVA	GAAT DOOR
24/11	KLANTGERICHT COMMUNICEREN EN ADVISEREN	
24/11	INTRODUCTIE WET OPEN OVERHEID (WOO)	GAAT DOOR
25/11	AVG EN ARCHIEVEN	
25/11	E-DEPOT IN EEN DAG	
26/11	GOVERNANCE, RISICOMANAGEMENT EN COMPLIANCE	
26/11	ARCHIEFBEHEER IN DE PRAKTIJK	
26/11	ZOEKEN VAN BEELD EN GELUID	

**Bart Hekkert**

Bart Hekkert is redactielid Od

Lange adem

De Nederlandse overheid is een publieke zaak en het vertrouwen van iedereen in de publieke zaak is gediend met transparantie en openheid. Het is in strijd met het publieke belang om strategisch om te gaan met informatie van de overheid en zo andere belangen te dienen dan transparantie.' In januari 2012 kwam de toenmalige Nationale ombudsman, Alex Brenninkmeijer, op voor het recht van de burger op informatie. Tot dat moment wordt aan dit recht invulling gegeven door onder andere de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Maar 2012 is het jaar waarop een radicale omwenteling bij de overheid moet plaatsvinden: van het passief openbaar maken van informatie naar actieve openbaarmaking. Van de Wet openbaarheid van bestuur naar de Wet open overheid (Woo).

De vaststelling van de wet is er een van lange adem: na meerdere wijzigingen werd de laatste versie door de Eerste Kamer op 5 oktober aangenomen. De inwerkingtreding zal hoogstwaarschijnlijk op 1 mei 2022 zijn. Eindelijk kunnen we aan de slag, zou je denken. Maar dat we er nog niet zijn met het vaststellen van de Woo, bewijst de keurige doch felle discussie in de Eerste Kamer op 28 januari.

Zorgen zijn er over PLOOI, het platform waarop overheden hun informatie actief openbaar maken. Want dit platform lijkt nog niet gereed te zijn voor de voorziene datum van inwerkingtreding. Demissionair minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zegt op 28 januari: 'Het is eigenlijk een vrij makkelijk systeem, dat alleen maar moet zorgen dat je je documenten erin kunt stoppen. De ingewikkeldheid, laat ik mij vertellen, zit erin dat de partijen die moeten aansluiten, eerst de boel op orde moeten hebben en dan pas kunnen aansluiten.'

Doordat de implementatie van de wet gefaseerd zal zijn, hoeft het ontbreken van de aansluitvoorwaarden en het *work in progress* van PLOOI geen belemmering te zijn. Vooral de 'boel op orde' krijgen is ingewikkeld. Even over het eerste punt: wat kunnen overheden dan doen nu? Impactanalyse? Invullen van de rol van Woo-coördinator? De ambitie bepalen van mate van actieve openbaarmaking door de bestuurlijke organen van de organisatie? Het lijkt voor de meeste publieke organisaties vooral veel pionieren en over de schutting kijken: wat doen anderen?

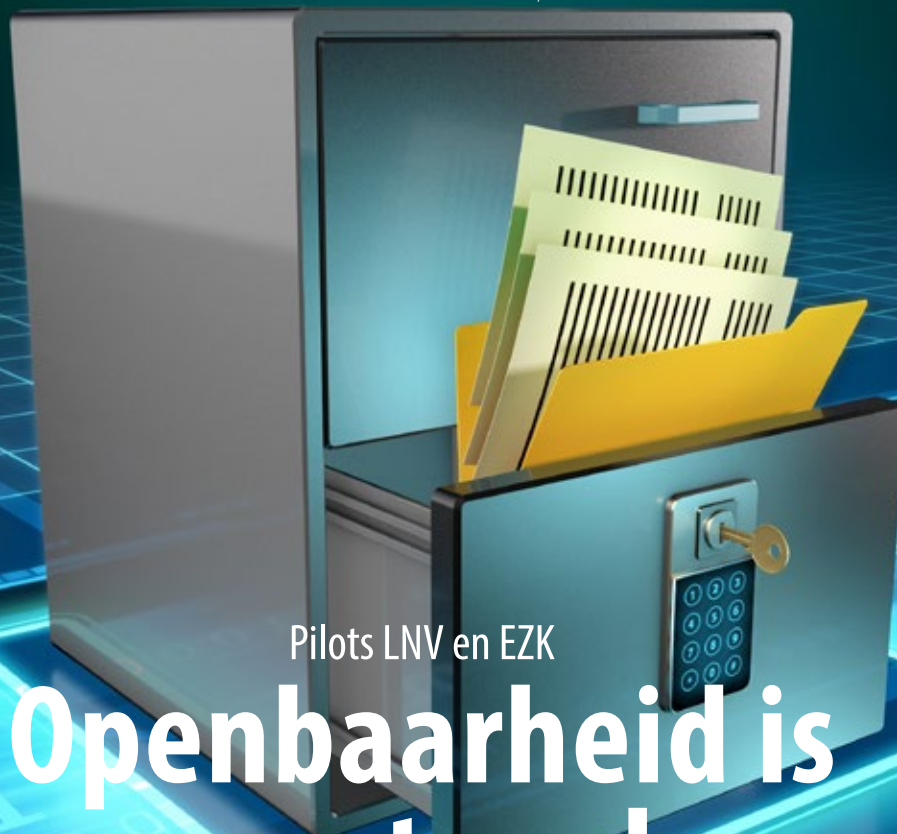
En dan nog even over die basis op orde, want wat is dat nu toch? Iets met processen op orde hebben binnen de organisatie? En wat houdt dat dan precies in? Kun je überhaupt ooit de basis op orde krijgen en zo ja, hoe houd je die op orde? Is er een minimale "op-orde-variant" noodzakelijk voor de implementatie van de Woo?

U leest het: genoeg vragen en onduidelijkheden, maar ook zeker genoeg kansen met deze wet. Want dat onze inwoner, ondernemer, journalist of onderzoeker recht heeft op informatie, daar zijn velen het over eens.

In dit themanummer meerdere bijdragen om actieve openbaarmaking te verduidelijken, u te inspireren en ons te helpen herinneren waar we dit nu allemaal om doen: transparant te kunnen zijn over ons eigen handelen.

Tekst **Guido Enthoven** en **Ramon de Louw**

Guido Enthoven is oprichter van Instituut Maatschappelijke Innovatie (IMI) en Ramon de Louw is adviseur informatiebeleid bij het CIO Office van de ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit



Pilots LNV en EZK

Openbaarheid is maatwerk

Openbaarheid is een thema dat flink in de belangstelling staat. In januari 2021 is de Wet open overheid (Woo) in de Tweede Kamer aangenomen. Daarin wordt sterk de nadruk gelegd op het belang van actieve openbaarheid: het door bestuursorganen uit eigen beweging openbaar maken van informatie. Ook stuurt het kabinet sinds kort bij elke brief aan het parlement de onderliggende departementale nota's. Dat is een reactie op het rapport *Ongekend onrecht* van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) en de constatering dat de informatiehuishouding en -voorziening gebrekkig waren. Voor de ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) waren deze ontwikkelingen de aanleiding om aan de slag te gaan met pilots op het gebied van actieve openbaarheid.

Via deze pilots wordt ervaring opgedaan met de stappen die gezet moeten worden om meer actieve openbaarheid te realiseren. Naast de al genoemde ontwikkelingen vormt het toegenomen aantal verzoeken vanuit de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) ook een aanleiding om hier actie op te ondernemen. De ervaring leert dat het aantal verzoeken zowel in aantal als in complexiteit toeneemt. Wellicht kan actieve openbaarheid het aantal Wob-verzoeken terugdringen. Tot slot is ook het delen van kennis en informatie met belanghebbenden en publiek een belangrijk doel.

De keuze voor de pilots is tot stand gekomen op basis van gesprekken met de bestuursraden van beide departementen en betrokken medewerkers uit verschillende directies. Een belangrijke voorwaarde om met een pilot aan de slag te gaan, is een sterk gevoel van maatschappelijke urgentie rond een beleidsthema. Er is daarbij vooral gekeken naar bij welke onderwerpen Kamerleden, journalisten en burgers behoefte hebben aan meer en betere informatie. Ook een hoge ervaren werkdruk rond Wob-verzoeken vormde aanleiding te starten met een pilot. Uiteindelijk is gestart met een zestal pilots op de volgende thema's:

- Data en governance stikstof (LNV)
- Dashboard Groningen (EZK)
- Positieflijst dierhouderij (LNV)
- Aantrekken internationale bedrijven, NFIA (EZK)
- Vergunningen dierproeven, CCD (LNV)
- Transparantie Innovatiebeleid, TKI's (EZK)

Inzichten

De eerste ervaringen bieden interessante inzichten:

• Commitment en energie

Pilots gaan pas van start als er iemand is die zich daadwerkelijk committeert en er tijd en energie voor wil vrijmaken. Dat kan een projectleider zijn (positieflijst), of een DG (onder andere stikstof, NFIA). De besluiten van de bestuursraden van EZK en LNV om pilots te starten met actieve openbaarheid zorgde voor steun vanuit de top. Een pilot kan daarnaast alleen succesvol zijn indien er een paar mensen zijn die nadrukkelijk de toevoeging

Transparantie Innovatiebeleid en TKI's

De pilot Actieve openbaarheid TKI's werd geïnitieerd door het ministerie van EZK en vond plaats in samenwerking met de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's). De TKI's zijn als uitvoerders betrokken bij het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid. In totaal zijn er binnen de topsectoren (zoals Agri & Food, Chemie, Energie en Life Sciences & Health) 15 verschillende TKI's. Het ministerie van EZK vindt het belangrijk dat er meer transparantie is over de financiering, werkwijze en resultaten van de TKI's. Over onderstaande informatiecategorieën is afgesproken dat deze actief openbaar worden gemaakt. In de zomer van 2021 zijn deze afspraken voor 95 procent ook gerealiseerd.

Projecten database

Icoon projecten/voorbeelden

Aanvraagprocedures

Wie zijn wij (het TKI)

Governance

Organogram

Jaarverslag

Financiering

POA middelen

Belangrijkste resultaten

Missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid (MTIB)

Kerdoelen/KPI's /Monitoring & Effectmeting (M&E)

Kennis en Innovatieagenda's (KIA's)

WNT (Wet normering topinkomens)

de waarde zien van actieve openbaarmaking en die daarin ook tijd en energie willen investeren. Indien een dergelijke motivatie afwezig is, kan een pilot gemakkelijk wegglijden of verzanden, omdat er altijd andere vraagstukken en prioriteiten zijn die om aandacht vragen. De doorlooptijd is namelijk vaak lang, vooral vanwege de afstemming die nodig is zowel intern als met betrokken stakeholders.

Tekst **Kees Verhoeven**

Kees Verhoeven is voormalig Tweede Kamerlid namens D66 en toekomstig voorzitter van de Raad van Advies van de KNVI

Weerbarstig

Als oud-Tweede Kamerlid namens D66 en kersvers eigenaar van Bureau Digitale Zaken volgde ik de formatie al op de voet maar als toekomstig voorzitter van de Raad van Advies van de KNVI doe ik er komende maanden een schepje bovenop. Met als hamvraag: wat gaat de politiek nu echt doen op het gebied van digitalisering?

Even leek het hoopvol. Na de verkiezingen werd al snel een vaste Kamercommissie Digitale Zaken aangesteld. Informatieur Mariëtte Hamer bestemde digitalisering als een van de topprioriteiten voor de toekomst van Nederland. En de roep om een minister van Digitale Zaken klonk steeds breder. Eindelijk, dacht ik, komt er schot in de zaak.

Maar zoals wel vaker is de Haagse werkelijkheid weerbarstig. De formatie liep vast door onderlinge tegenstellingen en geruzie met als gevolg dat inhoudelijke dossiers, hoe wezenlijk ook, op een zijspoor raakten. En dat terwijl digitale technologie - van 5G tot AI en van encryptie tot energieverbruik - ons voor grote uitdagingen stelt.

Allereerst hebben we te maken met serieuze inmenging vanuit geopolitieke grootmachten als Rusland en China. Terwijl Poetin westerse democratieën met desinformatie probeert te ontwrichten, doet het regime van Xi Jinping herhaaldelijke pogingen om strategische informatie van de EU en de VS te stelen via digitale sluiproutes. Veiligheidsdiensten en adviescolleges waarschuwen herhaaldelijk voor deze dreiging maar een serieuze investering in cybersecurity bleef vooralsnog uit.

Ten tweede zijn we collectief afhankelijk geworden van de (platform- en cloud)diensten van techreuzen als Facebook, Amazon en Google. De markt- en mediamacht van deze bedrijven zijn gebaseerd op big data en zo groot dat haast iedereen het erover eens is dat politieke tegenmacht nodig is. Reguleren en zelfs opknippen lijkt logisch maar politici vinden het onderwerp dusdanig groot en complex dat ze al jaren vervallen in apathie.

Tot slot vormen democratische overheden - paradoxaal genoeg - zelf ook een bedreiging van onze rechtsstaat. Zoals de toelagenaffaire heeft laten zien, kan de eindeloze datahonger van moderne controlestaten in het digitale tijdperk ten koste gaan van burgerrechten, met ingrijpende gevolgen voor duizenden gezinnen. Hoewel de intenties met coronabestrijding, de nationale veiligheid en fraudeaankpak vast goed zijn, is de maatschappelijke schade groot.

Om digitalisering enerzijds aan te jagen en anderzijds bij te sturen of te begrenzen, zijn alerte politici nodig. De Tweede Kamer hoeft daarbij niet te wachten op het eindeloze formatieproces en kan haar tanden in deze thema's zetten door zelf het initiatief te nemen. Voor een menselijke samenleving in het digitale tijdperk.

'VOOR SUCCES ZIJN COMMITMENT EN TIJD NODIG'

- **Mobiliseren van relevante kennis**

Het is raadzaam om de beschikking te hebben over multidisciplinaire kennis vanuit beleid, informatievoorziening, juridische zaken, communicatie en andere betrokken disciplines. Deze hoeven niet overal bij aanwezig te zijn, maar de expertise moet wel gemakkelijk kunnen worden binnengehaald. De pilots zijn procesmatig (en inhoudelijk) begeleid door een team vanuit CIO Office, met een extern deskundige.

- **Afstemming met de omgeving**

In veel gevallen is er sprake van informatie die geproduceerd wordt in een keten van samenwerkende organisaties of organisatieonderdelen. Actief openbaar maken van deze informatie heeft daarmee direct gevolgen voor de andere betrokkenen in het proces. Afstemming en communicatie met deze betrokkenen zijn daarmee een essentieel onderdeel van het traject om tot actieve openbaarmaking te komen. Voor het dashboard Groningen is afstemming nodig tussen EZK, TCMG (nu IMG), NCG, RVO en de provincie Groningen. Bij de vergunningen dierproeven wordt een conferentie met betrokken universiteiten en bedrijven georganiseerd, bij de pilot over transparantie stikstof is overlegd met partijen als RIVM, CBS en WUR.

- **Analyse van informaticacategorieën**

Bij de meeste pilots werd een analyse gemaakt van informaticacategorieën, gevolgd door een afweging welke categorieën zich lenen voor actieve openbaarmaking. Daarbij werd eerst het informatielandschap bij de betreffende directie in kaart gebracht (bijvoorbeeld Kamerbrieven, nota's, evaluaties, onderzoeken, verslagen, etcetera). Vervolgens vond een afweging plaats over actieve openbaarmaking en welke informatie valt onder uitzonderingscategorieën van de Wob.

- **Open by design**

Een aantal pilots maakt expliciet gebruik van de principes van *open by design*. Bij de Positieflijst dierhouderij zijn bijvoorbeeld afspraken gemaakt over een digitale samenwerkingsruimte zodat er minder mailwisseling hoeft plaats te vinden. Dit zorgt er voor dat bij latere Wob-verzoeken niet duizenden e-mails hoeven te worden getoetst. Ook technische aspecten spelen een verschillende rol in de pilots. Voor het Dashboard Groningen is bijvoorbeeld een website (dashboard) opgezet met afspraken over de wijze waarop de gegevens geactualiseerd worden.

- **Maatwerk**

Iedere pilot kent een eigen aanpak. De beleidsthema's hebben immers een eigen voorgeschiedenis en context wat ook terug te zien is in de verschillende gehanteerde informaticacategorieën en processen. Zo gaat het bij het Dashboard Groningen vooral om het beter ontsluiten van reeds openbare informatie. Informatie die voorheen versnipperd te vinden was en soms tekortschoot in actualiteit. Bij NFIA en stikstof is een analyse gemaakt van relevante informaticacategorieën. Bij de Positieflijst en de pilot Dierproeven was vooraf al helderheid over de ambitie rond een specifieke categorie, waarbij de pilot met name gericht is op het "goed inregelen" hiervan. Iedere pilot vergt daarom maatwerk.

Het laatste punt vormt misschien wel de belangrijkste les. Hoewel het belang van duidelijke (wettelijke) kaders en goede ondersteunende systemen niet onderschat mag worden, vergt de stap naar meer openbaarheid vooral een dialoog tussen beleidsdirecties en IV-professionals. Het gaat daarbij over de vraag welke informatie zich leent voor openbaarmaking. Het perspectief van burgers, journalisten en maatschappelijke organisaties behoort daarbij centraal te staan.

'AFSTEMMING EN COMMUNICATIE ZIJN ESSENTIEEL'

Tekst **Mirjam Elferink**

Mirjam Elferink is jurist bij Elferink en Kortier Advocaten en gespecialiseerd in het adviseren en procederen over intellectuele eigendomsrechten, ict-contracten, (software-)licenties en privacy

Actieve openbaarmaking en de AVG

Wat zijn de juridische implicaties voor betrokkenen en organisaties?

‘Eenieder heeft recht op toegang tot publieke informatie zonder daartoe een belang te hoeven stellen, behoudens bij deze wet gestelde beperkingen.’ Dit uitgangspunt is vastgelegd in artikel 1 van de Wet open overheid (hierna: Woo). Maar is dit uitgangspunt praktisch wel altijd haalbaar? En wat is de impact van dit recht op betrokkenen en organisaties? Waar kent dit recht zijn grens? En wat zijn die ‘behoudens bij deze wet gestelde beperkingen’?

De Woo zal per juni 2022 de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) vervangen. Zoals gezegd, wordt met de Woo het recht op toegang tot publieke informatie in de Nederlandse wetgeving verankerd. Bovendien kan dit recht bij de rechter worden afgedwongen.¹ In deze bijdrage wordt met name gekeken naar de (privacy-)impact van de actieve openbaarmakingsplicht uit het wetsvoorstel Open overheid op privacy-issues. Het belang van openbaarheid staat immers vaak op gespannen voet met het recht op privacy van betrokkenen. De privacywet- en regelgeving gaat er in beginsel van uit dat persoonsgegevens vertrouwelijk worden behandeld en zo minimaal mogelijk worden verwerkt. Bestuursorganen bezitten grote hoeveelheden informatie die – indien geopenbaard – een grote inbreuk zouden kunnen maken op de privacy van betrokkenen. Tegelijkertijd zou het onwenselijk zijn als informatie nooit geopenbaard zou kunnen worden als die op enigerlei wijze betrekking heeft op de identiteit van personen. Hoe verhouden deze uitgangspunten zich tot elkaar?

Actieve openbaarmaking, tenzij...

De Woo zal net als de Wob van toepassing zijn op bestuursorganen in de zin van de Awb. Daarnaast is de Woo ook van toepassing op een aantal “niet-bestuursorganen”, zoals de Eerste en Tweede Kamer.

¹ In het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie is een soortgelijke bepaling opgenomen. Die bepaling geeft recht op toegang tot documenten van het Europees Parlement, de Raad en de Europese Unie.

‘EENIEDER KAN VERZOEKEN OM BEPAALDE INFORMATIE OPENBAAR TE LATEN MAKEN’

Onder de Woo geldt het principe van: actieve openbaarmaking, tenzij... Dit houdt in dat bestuursorganen zo veel mogelijk uit eigen beweging informatie moeten verstrekken. Omdat de actieve openbaarmakingsplicht in eerste instantie erg ruim was geformuleerd en daardoor praktisch onuitvoerbaar zou zijn is er voor gekozen om een aantal categorieën van informatie op te sommen. Daarnaast kent de Woo – net als de Wob – een passieve openbaarmakingsplicht. Eenieder kan verzoeken om bepaalde informatie openbaar te laten maken. Ook hiervoor geldt het principe: openbaar, tenzij... er sprake is van in de wet geformuleerde uitzonderingen.

Behalve wanneer...

Uitgangspunt van de Woo is dat openbaar gemaakte informatie in beginsel voor eenieder beschikbaar moet zijn. Indien de informatie echter betrekking heeft op de verzoeker, als er klemmende redenen zijn om de verzoeker de gevraagde informatie niet te onthouden of als het gaat om toegang tot informatie ten behoeve van onderzoek, is het mogelijk om de verzochte informatie alleen aan de verzoeker te verstrekken. Daaraan kunnen wel nadere voorwaarden worden verbonden. Overtreding van deze voorwaarden wordt in de nieuwe wet strafbaar gesteld. Dit is nieuw ten opzichte van

de Wob. Onder de Wob is het niet mogelijk om de kring van personen aan wie de informatie beschikbaar wordt gesteld te beperken.

Niet-openbare informatie

De Woo kent een apart regime voor toegang tot informatie ten behoeve van onderzoek. Onderzoekers kan toegang worden geboden tot informatie, zonder dat daarbij vooraf hoeft vast te staan dat de betreffende informatie op grond van de Woo openbaar kan worden gemaakt. Aan de verstrekking kunnen nadere voorwaarden worden verbonden. Deze bepaling faciliteert de staande praktijk en beoogt geen nieuwe rechten in het leven te roepen. Om misbruik van de Woo te voorkomen, is een antimisbruikbepaling opgenomen. Daarmee kan een bestuursorgaan besluiten om bepaalde verzoeken niet te behandelen. Dat is bijvoorbeeld het geval indien een verzoeker een kennelijk ander doel heeft dan het verkrijgen van publieke informatie of als het verzoek evident geen bestuurlijke aangelegenheid betreft. Deze bepaling heeft wel wat weg van artikel 12 lid 5 AVG die voorziet in een sanctie op buitensporige of kennelijk ongegronde verzoeken om rechten van betrokkenen onder de AVG te honoreren. Bijvoorbeeld het recht op inzage. Mij is niet bekend hoe vaak dat in de praktijk voorkomt. Hoe hieraan invulling moet worden gegeven, zal de praktijk nader moeten uitwijzen.

Bedrijfs- en fabricagegegevens

Verstrekking van informatie blijft achterwege indien het gaat om be-



Hét platform voor de
informatieprofessional
bij de overheid

OP ZOEK NAAR NIEUWE COLLEGA'S?

Vakblad Overheidsdocumentatie, *Od*, is het netwerkplatform voor informatieprofessionals bij de overheid en non-profitsector. Al meer dan 75 jaar berichten we over de trends en ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening. De urgentie om kennis en ervaringen met elkaar te delen neemt alleen maar toe. Met onze magazines (digitaal en print), website, e-nieuwsbrief en social media bereiken we meer dan 1.600 informatieprofessionals, informatiemedewerkers, DIV'ers, leidinggevendenden, teamleiders bedrijfsvoering, automatisering en informatievoorziening bij ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen, agentschappen en uitvoeringsorganisaties.

WAT ZIJN DE MOGELIJKHEDEN?

Voor werkgevers en recruiters is *Od* een wervingskanaal bij uitstek door de combinatie van communicatiemiddelen die we kunnen bieden:

- Plaatsing vacatures in print, e-zine, e-nieuwsbrief, social media (Twitter en LinkedIn)
- Ondersteuning van vacatures door middel van Google Ads
- Werkprofiel opstellen in de vorm van een artikel (inclusief redactionele ondersteuning)
- Videoprofiel opstellen (inclusief redactionele ondersteuning)



**MEER INFORMATIE NODIG? NEEM DAN CONTACT OP MET ONZE
MEDIA-ADVISEUR, BOYKE RAJBALSING, M 06 109 347 77,
E BOYKE@MEDIASALES0031.NL**

Od wordt uitgegeven door



'VOOR ONDERZOEK KENT DE WOO EEN APART REGIME VOOR TOEGANG TOT INFORMATIE'

drijfs- en fabricagegegevens die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld. Ook de Wob kent deze uitzondering.

Net als in de Wob wordt ook in de Woo uitgegaan van de bescherming van bijzondere persoonsgegevens als absolute uitzonderingsgrond. Dat betekent dat de verstrekking daarvan achterwege blijft. Dit kan slechts anders zijn indien de betrokkene uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven voor de openbaarmaking van diens persoonsgegevens of deze persoonsgegevens kennelijk door de betrokkene openbaar zijn gemaakt. Bijzondere persoonsgegevens zijn gegevens die naar hun aard gevoelig zijn. Voor deze gegevens geldt in de AVG een bijzonder regime. Het betreft persoonsgegevens waaruit ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, lidmaatschap van een vakbond, genetische gegevens, biometrische gegevens of gegevens over gezondheid, seksueel gedrag of seksuele gerichtheid blijken. Daarnaast gelden betreffende strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten als bijzonder gevoelig. Voor wat betreft de identificatienummers geldt dat deze niet worden verstrekt, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk maakt op de persoonlijke levenssfeer. Denk daarbij aan identificatienummers die al openbaar zijn, zoals die in het Handelsregister of het register uit de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (BIG-register). Deze kunnen bij een verzoek om informatie slechts worden geweigerd als er aanleiding bestaat om de iden-

titeit van de betrokkene niet openbaar te maken. Daar staat tegenover dat de Wet algemene bepalingen burgerservicenummer bepaalt dat burgerservicenummers alleen maar verwerkt mogen worden als de wet dat bepaalt. Die kunnen dus bij een verzoek om informatie niet worden verstrekt.

Persoonlijke levenssfeer

Een andere regeling - vergelijkbaar met de huidige onder de Wob - is dat informatie niet wordt verstrekt indien de persoonlijke levenssfeer van een of meer personen in het geding is en de eerbiediging daarvan zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Het gaat hierbij om andere gegevens dan de hiervoor genoemde bijzondere persoonsgegevens waarvoor een absolute uitzonderingsgrond geldt.

Valt informatie die betrekking heeft op het beroepshalve functioneren van personen onder het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer? Dit is een van de vragen die de laatste jaren veelvuldig in de rechtspraak aan de orde is geweest. Beantwoording hiervan hangt onder meer af van de mate waarin de betreffende functie gericht was op het externe functioneren van een orgaan en op welk niveau binnen de organisatie de betrokkene werkzaam is. Hierbij geldt als uitgangspunt dat de uitzondering met betrekking tot de persoonlijke levenssfeer in beginsel geen betrekking heeft op beroepsmatig handelen van personen. Namen en contactgegevens van ambtenaren die zich niet uit hoofde van hun functie in de openbaarheid presenteren, worden in de regel weggelakt.

Persoonlijke beleidsopvattingen

De Woo kent net als de Wob een uitzonderingsgrond voor persoonlijke beleidsopvattingen. In de Woo wordt hieraan toegevoegd dat uit

documenten opgesteld ten behoeve van formele besluitvorming wel informatie kan worden verstrekt over persoonlijke beleidsopvattingen in niet tot personen herleidbare vorm. Dit mag het kunnen voeren van intern beraad echter niet onevenredig schaden. Hierdoor wordt deze uitzonderingsgrond in belangrijke mate ingeperkt.

De Woo bevat een verzwaarde motiveringsplicht voor informatie die ouder is dan 5 jaar. Wanneer een bestuursorgaan een verzoek om deze 'oude informatie' weigert, moet het bestuursorgaan – ondanks de tijd die er inmiddels overheen is gegaan – motiveren waarom de uitzonderingsgrond zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid.

Het is de bedoeling dat de Archiefwet ook wordt aangepast aan de Woo. Het voorstel tot aanpassing van de Archiefwet is echter nog niet aangenomen. Dus het is nog onbekend hoe dat eruit gaat zien.

Veranderen?

Het recht op toegang tot publieke informatie is een mooi uitgangspunt. Om recht te doen aan dat principe is een actieve openbaarmakingsplicht voor bestuursorganen een goede stap in de richting. Of er in de praktijk veel zal veranderen, is echter maar zeer de vraag.

Het anonimiseren of weglakken van informatie is een groot onderdeel van het huidige Wob-proces. Mijns inziens ligt het niet erg voor de hand dat deze praktijk heel erg zal veranderen. Immers, ook onder de Woo is het belangrijk en verplicht om bepaalde informatie weg te lakken, te anonimiseren of te beschermen.

'HET ANONIMISEREN VAN INFORMATIE ZAL WAARSCHIJNLIJK NIET VERDWIJNEN'

INTERVIEW

Tekst **Bart Hekkert**

Bart Hekkert is
redactielid Od



Coronatijdlijn van programma-DG Samenleving en COVID-19

Monnikenwerk dat op prijs wordt gesteld

In de nationale aanpak van de corona-epidemie is het voor de overheid belangrijk om transparant te communiceren rondom het beleid. Een van de manieren om dit te doen, is het opzetten van een zogenoemde Coronatijdslijn. Od gaat op bezoek bij het programma-directoraat-generaal Samenleving en COVID-19 en spreekt met Winfried Beekmans, directeur Evaluatie & Verantwoording, en Stans Cournil-Oude Luttikhuis, projectsecretaris Evaluatie & Verantwoording.

In Od 12 spraken we eerder over de Coronatijdslijn. Kunnen jullie nog eens kort toelichten wat dit is?

Winfried Beekmans: 'Toen we het programma-DG in juli 2020 startten, was het verzoek van het kabinet om een tijdslijn te maken om geordend informatie openbaar te kunnen maken. Een die zowel intern als extern gebruikt kon worden.'

Stans Cournil-Oude Luttikhuis: 'De eerste publicatie van de Coronatijdslijn vond plaats in december 2020. De tijdslijn geeft een overzicht van de belangrijke besluiten en gebeurtenissen rondom (de aanpak van) de coronacrisis. Op de tijdslijn staan bijvoorbeeld documenten (voornamelijk Kamerbrieven, red.), maar ook unieke gebeurtenissen, zoals de eerste bekende besmetting of de coronapersconferenties. Het doel is om overzicht te creëren, geordende per maand, welke besluitvorming heeft plaatsgevonden en welke gebeurtenissen zich voor hebben gedaan. Zo is informatie toegankelijker en vindbaarder voor inwoners, maar hebben departementen een gezamenlijke tijdslijn met alle besluitvorming en belangrijke gebeurtenissen.'

Hoe hebben jullie deze tijdslijn gebouwd?

Beekmans: 'Eerst hebben we overwogen om zelf iets te bouwen, maar dat zou veel tijd in beslag hebben genomen. Al snel hebben we daarom gekeken naar welke *tooling* er al was binnen Rijksoverheid.nl. Tijdens de eurocrisis is er ook een tijdslijn gemaakt. Destijds bijgehouden door het ministerie van Algemene Zaken en het ministerie van Financiën. Wij hebben voortgeborduurd op deze *tooling*. Wat ons aansprak was dat informatie eenvoudig in- en uitklapbaar was. Wat de leesbaarheid bevordert en ook publieksvriendelijk is.'

'DE TIJDSLIJN ZORGT NIET VOOR MINDER WOB-VERZOEKEN'

Cournil-Oude Luttikhuis: 'Bij aanvang konden we bepaalde keuzes maken in de *tooling*. Wil je bijvoorbeeld een inleiding per maand en is de tijdslijn wel of niet inklapbaar? Uiteindelijk kwamen we tot een voorstel en die is vastgesteld op de verschillende overlegniveaus binnen de crisisstructuur van COVID-19.'

Beekmans: 'Binnen deze crisisstructuur vindt overleg plaats op directeursniveau (DOC-19), SG-niveau (ACC-19) en op ministerieel niveau (MCC-19).'

Hoe hebben jullie deze tijdslijn actief gevuld en hoe komen jullie tot de inhoudelijke keuzes voor de tijdslijn?

Cournil-Oude Luttikhuis: 'In overleg is er een set aan basisuitgangspunten gemaakt van wat we wel en niet opnemen. Zo nemen we bijvoorbeeld wel besluiten op, maar niet de vele wijzigingen op een eerste voorstel en ook niet beantwoording van Kamervragen en moties naar aanleiding van besluiten. Dat zou de leesbaarheid van de tijdslijn verminderen. Binnen onze directie zijn er medewerkers die wekelijks bijhouden welke besluiten zijn genomen en belangrijke gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. We zorgen per item voor een leesbare korte samenvatting. Als programma-DG doen wij daarmee een voorstel voor de inhoud voor alle departementen gezamenlijk. Deze conceptvoorstellen leggen wij per kwartaal voor aan de departementen. Zij kunnen hier wijzigingen en aanvullingen op geven. Na verwerking hiervan wordt vervolgens in diverse

Tekst **Sanderijn Vermeeren**Sanderijn Vermeeren is communicatieadviseur
bij de nederlandse AI Coalitie


Rotterdamse chatbot voor financiële problemen

Schaamte weerhoudt mensen er vaak van om over financiële problemen te praten. Maar je hart luchten bij een chatbot? Dat kan weleens laagdrempeliger zijn. In Rotterdam nemen Stichting MAIT, IBM en de gemeente een proef op de som. Een goed voorbeeld van hoe je Artificial Intelligence (AI) in eerste instantie op een kleinschalige manier kunt inzetten om een groot probleem aan te pakken.

We willen als Rotterdam niet meer op de eerste plek staan als armste stad van Nederland,' zegt Marjorie Malbons. Malbons is directeur van Stichting MAIT (Mijn Administratie Is Top), die ondersteuning aanbiedt op het gebied van schuldhulpverlening, budgetcoaching en administratie. 'We hoefden dus niet lang na te denken,' vervolgt ze, 'toen we in 2019 de kans kregen om samen met de gemeente Rotterdam en Centrum Jeugd en Gezin mee te doen aan een *social challenge* van IBM. Met elkaar hebben we het idee ontwikkeld voor een chatbot die mensen met financiële zorgen laagdrempelig in contact brengt met de juiste hulp.'

Startblokken

'Doordat wij zo indringend over de schuldenproblematiek van onze stad hadden verteld, stelde IBM voor om samen met onze stichting te kijken of we op een andere manier zouden kunnen samenwerken,' aldus Malbons. 'Inmiddels zijn we 2 jaar verder en staan we aan de vooravond van de introductie van een chatbot die

'ROTTERDAM WIL NIET LANGER DE ARMSTE STAD VAN NEDERLAND ZIJN'

mensen met schulden naar de juiste hulpinstanties kan doorverwijzen. Dit najaar kunnen bewoners van IJsselmonde als eerste gebruikmaken van onze chatbot.'

'Onze grootste uitdaging? De chatbot de taal te laten spreken van mensen die financiële problemen hebben. Het moet een laagdrempelig hulpmiddel worden, dus is het belangrijk dat we ons als makers van de chatbot goed in die doelgroep kunnen verplaatsen. Ook moesten we duidelijke afspraken maken met de partijen waar de chatbot naar doorverwijst. Want als die er geen goede opvolging aan geven, is alle moeite voor niets.'

Hooggespannen verwachtingen

'Dit is de eerste keer dat we ons bezighouden met AI,' benadrukt Malbons. 'Dus dan komt er best veel op je af. Er zijn dan ook al aardig wat weekenden avonduren in gaan zitten. Maar we verwachten dat de chatbot een mooie bijdrage gaat leveren aan het

terugdringen van de schuldenlast van veel Rotterdammers. Dus daar willen we best wat harder voor lopen.'

Na het project een tijdje vanaf de zijlijn te hebben gevolgd, is inmiddels ook de gemeente weer volop van de partij. Daarbij speelt vooral Ronald Kool een belangrijke rol. Als projectmanager bij de gemeente Rotterdam richt hij zich op het sociaal domein en is hij op dit moment actief in het programma Rotterdamse Schuldenaankpak, waarbij ook het onderwerp innovatie in zijn portefeuille zit.

'Maar liefst 18 procent van de Rotterdamse huishoudens loopt het risico om in zware financiële problemen te komen,' weet Kool. 'Als gemeente willen we daar graag verandering in brengen. Ondertussen leven we wel in een tijd waarin er veel wantrouwen tegen de overheid is. Daarbij gaat het in het geval van de eigen financiële situatie altijd om een gevoelig onderwerp. Samen met onze partners in de stad kijken we daarom hoe we ons bereik kunnen vergroten. Daarbij werken we nu dus ook nauw samen met Stichting MAIT, IBM en met de chatbot die zij samen hebben ontwikkeld.'

overlegorganen tot de MCC aan toe de tijdlijn voor het betreffende kwartaal vastgesteld.'

Beekmans: 'Het is allemaal handwerk. We plaatsen zelf de inhoud in de tijdlijn. Echt monnikenwerk.'

Cournil-Oude Luttikhuis: 'Wanneer de inhoud akkoord is, sturen we deze door naar DPC (Dienst Publiek en Communicatie van het ministerie van Algemene Zaken, onder andere beheerder van Rijksoverheid.nl). Na een lichte redactieslag voor consistentie publiceren zij het kwartaal op Rijksoverheid.nl.'

Hoe past de tijdlijn binnen het idee van actief openbaar maken van overheidsinformatie?

Beekmans: 'De tijdlijn dient twee doelen: ordening en betere toegankelijkheid van informatie voor burger en bijvoorbeeld journalisten en eenzelfde tijdlijngeschiedenis creëren voor departementen. Belangrijk om te vermelden is dat alles wat wij publiceren al openbare informatie betreft. Wij zorgen slechts voor betere toegankelijkheid van deze informatie.'

Zorgt de tijdlijn bijvoorbeeld ook voor minder Wob-verzoeken?

Cournil-Oude Luttikhuis: 'De tijdlijn zorgt niet voor minder Wob-verzoeken. Dat is ook niet het doel. Wie weet kan die hoogstens zorgen voor meer specifieke verzoeken naar aanleiding van de ordening die is aangebracht.'

Hoe vaak wordt de tijdlijn bekeken?

Cournil-Oude Luttikhuis: 'In de periode van december 2020 tot en met 31 augustus 2021 is de tijdlijn 364.322 keer bekeken (unieke bezoekers). De best bezochte periode is nog steeds maart 2020, de start van de aanpak van de coronacrisis. Wat opvalt is dat er altijd piekmomenten zijn qua bezoek: vaak aan het begin van ieder gepubliceerd kwartaal.'

Hoe lang gaat het programma-DG nog door met het vullen van de Coronatijdlijn?

Beekmans: 'We weten wat de startdatum is, we hebben nog geen einddatum. Je kunt je voorstellen dat bij het uitbreken van de endemische fase van het virus (fase waarin een groot deel van de bevolking beschermd is en corona als normaal griepvirus rondcirkuleert, red.)

misschien wel de beslissing wordt gemaakt om te stoppen. We zitten nog niet in de fase van verantwoording. Wel is de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) reeds gestart met een onderzoek naar de aanpak van de coronacrisis. Zij maken daarbij al gebruik van de tijdlijn. Overigens beantwoorden wij als programma-DG geen inhoudelijke vragen, daarvoor staan de departementen aan de lat.'

Wat gebeurt er na afsluiting van de tijdlijn met de informatie die erop te vinden is? Wordt deze als geheel gearchiveerd en blijvend bewaard?

Cournil-Oude Luttikhuis: 'Wanneer de crisisaanpak wordt afgeschaald, zullen we kijken met DPC hoe we de tijdlijn en alle andere informatie van het programma-DG in de lucht kunnen houden. Belangrijk is om deze informatie duurzaam toegankelijk te houden.'

Beekmans: 'De Coronatijdlijn is een van de eerste producten die wij als programma-DG hebben opgeleverd en het is nog steeds een succesnummer. Monnikenwerk dat op prijs wordt gesteld.'

Cournil-Oude Luttikhuis: 'In het begin was het voor iedereen zoeken naar het nut en de noodzaak van de tijdlijn. Vooral bij departementen die toch al zo druk waren met de crisis kwam dit erbij. In eerste instantie was het proces ook zo opgezet dat de departementen zelf de inhoud moesten aanleveren. Toen er meer capaciteit kwam bij ons programma-DG en we naast de coördinatie ook de basis van de inhoud gingen leggen, ging dit proces soepeler. En nu de tijdlijn er staat en het proces loopt, wordt het enthousiasme groter en wordt er meer gebruikgemaakt van de tijdlijn.'

Beekmans: 'Dit versnelde de besluitvorming op de inhoud. Wij hebben een belangrijke rol in de coördinatie en de afstemming met de departementen. Het programma-DG speelt dus een belangrijke rol in een betere toegankelijkheid tot informatie over besluitvorming en in transparanter maken van de overheid.'

**'BELANGRIJK IS OM CORONA-
INFORMATIE DUURZAAM
TOEGANKELIJK TE HOUDEN'**

Tekst **Sanderijn Vermeeren**

Sanderijn Vermeeren is communicatieadviseur bij de Nederlandse AI Coalitie

NL AIC-database

Beter wegwijs in de wereld van AI

De afgelopen jaren zijn gemeenten, provincies, ministeries en andere publieke instellingen volop aan de slag gegaan met veelbelovende toepassingen van AI. Veel initiatieven bevinden zich nog in de experimentele fase, maar er is al veel geleerd. Om kennis te delen lanceerde de werkgroep Publieke Diensten van de Nederlandse AI Coalitie (NL AIC) de afgelopen maand een database met daarin meer dan 240 van deze projecten. Zo kan iedereen leren van elkaars successen, mislukkingen en inzichten.

Kennisdeling is een van de doelstellingen van de werkgroep, die zich richt op het vormen van een *community of practice* en het stimuleren van verantwoorde ontwikkeling en opschaling van AI in de publieke sector. Zo zijn er in Nederland projecten waarbij AI wordt gebruikt om de arbeidsmarkten in Limburg en Duitsland te verbinden, om illegaal begraven kadavers op te sporen en om mensen met schuldproblemen te helpen. Wegwijs worden in de

wereld van bijvoorbeeld *language learning* of *remote sensing* kan echter kostbaar en overweldigend zijn, met veel onverwachte uitdagingen. Om Martijn Bekking, coördinator van de werkgroep Publieke Diensten te citeren: 'Zoals bij veel nieuwe technologieën, gaat de toepassing ervan met vallen en opstaan. Zijn mensen rechten gewaarborgd, hoe komen we aan kwalitatief goede data? Zijn de methoden voldoende uitlegbaar en transparant? Daarin zitten vaak waardevolle lessen. Als je die lessen

met elkaar deelt, dan help je anderen te voorkomen dat ze onnodige fouten maken. Precies om die reden is de database gestart. Zo hopen we AI toegankelijker te maken.'

Database

Iedereen deelt natuurlijk graag succesverhalen, maar de mislukte pogingen en dilemma's die je tegenkomt zijn minstens zo waardevol: welke lessen kun je daaruit leren, en hoe kun je in de toekomst beter te werk gaan? Soms klinkt een slimme

en indrukwekkende AI-oplossing aanlokkelijk, maar blijkt bij nader onderzoek dat er eigenlijk een simpelere oplossing mogelijk is zonder AI. Bij het in gebruik nemen van nieuwe technieken kan de overheid niet over een nacht ijs gaan. Er staan immers grote maatschappelijke belangen op het spel. Ongeveer de helft van de projecten in de database verkeert op dit moment nog in het experimentele stadium, maar helpen zo wel om mogelijkheden en beperkingen beter te leren kennen. Juist dan is delen van kennis en ervaringen van groot belang. Er is veel informatie beschikbaar in de nieuwe NL AIC-database, waaronder de contactgegevens van mensen die betrokken zijn geweest bij deze projecten. Uiteindelijk willen we ook dat mensen het laatste woord hebben. Om een breed spectrum van projecten te verzamelen, is de informatie in de database afkomstig uit interviews met beleidsmakers, interne rapporten, *webscraping tools* en publieke documenten. Toepassingen lopen uiteen van het opsporen van mensensmokkel tot de monitoring van een nieuwe brug in Friesland. De database wordt ook nog steeds uitgebreid, en medewerkers die zelf zijn betrokken bij een project kunnen zich ook melden om hun werk in de database te laten opnemen. Door ervaringen te lezen en contacten te leggen kunnen we leren van elkaar en ontstaat een vruchtbaar netwerk. Zo kunnen we veel tijd en geld besparen. In webinars van de werkgroep Publieke Diensten krijgen projecten uit deze database regelmatig aandacht.

Geleerde lessen

De NL AIC houdt zich dus ook bezig met de lessen die uit deze *use cases* gehaald kunnen worden. Doorgaans streven publieke instanties bij inzet van AI ernaar om hun publieke functie effectiever of

De verwachting is dat AI grote impact zal hebben op onze samenleving. De overheid heeft een voorbeeldrol als het gaat om het verantwoord ontwikkelen en toepassen van mensgerichte AI. Binnen de NL AIC is er dan ook een werkgroep actief die zich specifiek richt op de kansen die AI biedt om publieke diensten te verbeteren. De ruim tachtig deelnemers van die werkgroep vertegenwoordigen de overheid in de breedste zin van het woord. Naast gemeentes, provincies en ministeries zijn bijvoorbeeld ook verschillende uitvoeringsorganisaties van de partij. Ook bedrijven en kennisinstellingen met interesse voor de overheid nemen deel.

efficiënter uit te voeren. Essentieel hierbij is dat ze ondertussen ook de grondrechten van burgers waarborgen. Een geslaagde toepassing van AI vergt een brede blik waarbij burgers en bedrijven centraal staan. De behoeften en opvattingen van de maatschappij spelen een doorslaggevende rol. Door de enorme potentie van AI bestaat het risico dat er veel geld wordt geïnvesteerd in een project terwijl het einddoel nog niet helemaal duidelijk is. Ook gebeurt het dat programmeurs en eindgebruikers langs elkaar heen praten, of elkaar helemaal niet spreken. Als het geld voor het project opdraait blijft er misschien een eindproduct over waar eigenlijk niemand tevreden over is.

In verschillende *use cases* zijn echter al recent ontwikkelde instrumenten toegepast, die ondersteunen bij een goede, verantwoorde en mensgerichte implementatie van AI. Denk aan de ontwerpprincipes non-discriminatie: de *toolbox* Ethisch Verantwoorde innovatie (<https://bit.ly/3adn492>). Door ervaringen met concrete toepassingen kunnen omgekeerd deze instrumenten ver-

der worden verfijnd en waar nodig uitgebreid. Dit is een leerproces waarbij de overheid met diverse andere maatschappelijke actoren wil samenwerken. Dit is bijvoorbeeld ook het geval bij de ELSA labs (<https://bit.ly/2WOqX11>) in het kader waarvan burgers de komende jaren actief bij de toekomst van AI zullen worden betrokken.

Het is dan ook belangrijk om alle stakeholders van meet af aan bij het project te betrekken. Opvallend is de meerwaarde van *in-house* technische kennis. Met name grotere publieke diensten zoals provincies en grote gemeentes bouwen inmiddels een eigen afdeling die verantwoordelijk is voor AI, wat de succeskans van projecten bevordert. Zo kan het project constant worden afgestemd op de wensen van de mensen die het gaan gebruiken binnen de publieke dienst en de behoeften van de maatschappij. Ook wordt tijdig duidelijk in hoeverre een AI-oplossing een goed antwoord op de vraag is.

Database

Natuurlijk valt er over al deze lessen nog meer te vertellen. De komende tijd zullen we daar aandacht aan besteden. Wilt u zelf al meer leren over AI-projecten waar Nederlandse overheden zich mee bezighouden? Maak dan een account aan op <https://aidatabase.nlaic.com/login/>. Zo kunt u de database raadplegen en contact opnemen met mensen die al eerder betrokken waren bij een AI-gerelateerd project. U kunt ook zelf interessante *use cases* aanmelden die, na een kort interview, in de database kunnen worden opgenomen. In volgende artikelen zullen we uit de database putten om mooie voorbeelden van geslaagde AI-toepassingen te laten zien. Maar de eerstvolgende keer zullen we een ander thema bij de kop pakken. We noemden al het belang van publieke waarden en normen bij het toepassen van AI. Een *hot item*!



Tekst **Paul van de Laar** en **Eunice Vink**

Paul Th. van de Laar is Head of History Department, Chair Cities as Portals of Globalization, Jurriaanse Chair History of Rotterdam, Erasmus Universiteit Rotterdam. Eunice Vink is projectleider Grip op Informatie bij VNG Realisatie

Openbaarheid is een waardevol goed!

E-mailarchivering komt maar moeizaam op gang. Het is tijd om in actie te komen, zeggen Paul van de Laar en Eunice Vink.

Afrekencultuur

Eunice Vink: 'Met de komst van de Wet open overheid (Woo) komt het onderwerp steeds prominenter op de agenda: openbaarheid in de breedste zin. E-mailarchivering verloopt sinds de invoering eind vorige eeuw echter nog steeds moeizaam. En waarom? Vaak is Outlook of Exchange gekoppeld aan een zaakstelsel en anders kun je een mail wel doorsturen naar een DIV-afdeling om te laten archiveren. Maar doen? Nee, nog steeds niet. In mijn tocht om gemeenten hiermee verder te helpen via VNG Realisatie bleek zelfs dat beleid rondom archiveren na wat heen en weer overleg met bestuur terug moest naar een advies. Vaak is de organisatie zo ingericht dat archivering van e-mail bij de medewerker wordt gelegd en aan de eis om deze te bewaren niet actief wordt voldaan.'

'Daar ga je dan als organisatie. Het reconstrueren van

wat er gedaan en besloten is in een proces rondom een belangrijke gebeurtenis in je organisatie is dan slechts deels mogelijk. Op langere termijn kijken naar de geschiedkundige kant ervan wordt helemaal als ver-van-mijn-bedshow gezien. En als er dan al gedrukt wordt op de archivering, worden vaak nieuwe communicatiekanalen aangeboden zoals tekstberichten of gewoon bellen. Dan maar niets op papier. Maar waarom, waar komt die voorzichtigheid vandaan? Een bestuur laat zich er vaak op voorstaan dat het toegankelijk, benaderbaar en open wil zijn. Behalve als het aankomt op informatie delen? Dan vinden we de openbaarheid plots niet meer zo'n goed idee.'

'Omdat het individueel archiveren van mail zo lastig op gang komt, is er nu een voorstel in de maak om dit meer massaal en technisch te regelen. Dan kan een organisatie mail van een medewerker of over een bepaald onderwerp gewoon als geheel bewaren.



Zorgen

Paul van de Laar: ‘Journalisten berichten bijna wekelijks over hun speuracties naar ministers die hebben verzuimd om de Kamer op juiste wijze te informeren. Tijdige en juiste informatieverstrekking en vooral openheid zijn in deze tijd van toenemend wantrouwen urgenter dan ook. Den Haag heeft de mond vol over een veranderde bestuurscultuur, maar hier begint het pas. Het gaat daarbij niet alleen om bonnetjes, Kamerstukken, of andere papieren informatiedragers.’

De toeslagenaffaire heeft duidelijk gemaakt dat verkeerde e-mails een reputatie kunnen breken. De publieke aandacht voor informatiemissers kan ge-

makkelijk worden benut als een pleidooi om minder genereus om te gaan met informatievoorziening. Maar dat kan dus niet. Het is dus van groot maatschappelijk belang dat het goed wordt geregeld. Niet alleen om de overheid nu te kunnen controleren, maar ook om achteraf – wanneer het geen *breaking news* meer is – te kunnen reconstrueren.’

‘Als historicus maak ik me daar grote zorgen over. Er wordt al lang over gepraat en nu is het tijd voor actie. Technisch is het mogelijk, maar de grootste uitdaging is: politieke wil en moed en ook de bereidheid om ervoor te betalen. Dus geen sluitstuk van een begroting maar investeringen waar onze digitale samenleving nu en in de toekomst van kan profiteren.’

Gaat dat de oplossing bieden of gaan er dan weer secundaire stromen ontstaan?’

‘Zelfs bij de programma’s van de politieke partijen stond het wel in ieder partijprogramma begin van dit jaar. PvdA: we zijn duidelijk en open. De overheid is actief, helder en voorspelbaar. D66: de overheid is er voor mensen, niet andersom... Daarom moet de overheid transparant zijn richting bevolking en parlement over keuzes die zij maakt en op basis van welke informatie dit gebeurt. De Woo gaat uit van actieve openbaarmaking van overheidsinformatie. SP: bestuurders en toezichthouders van bedrijven en organisaties die publieke diensten uitvoeren worden hoofdelijk aansprakelijk gesteld en gestraft bij fraude, corruptie of bij een ernstig falen.’

De afrekencultuur speelt uiteraard een grote rol. Er zijn voorbeelden te noemen in de Nederlandse historie waarbij een persoon niet schuldig was maar toch zijn

baan en dus aanzien verloor omdat er rook was, en waar rook is, is vuur. Als je in deze tijd een mening hebt, dan kun je die overal kwijt. Maar o wee, als dit geen sociaal gewenste reactie is. Dan word je publiekelijk aangesproken of erger. Zo heeft Joep van het Hek eigenhandig een biermerk ten val gebracht. Joep zei hierover in 2021 in een van de afleveringen van podcastserie *Brainwash* (HUMAN): ‘Ik denk dat je dingen wel moet kunnen zeggen, maar dat het afhangt van de toon waarop... Ik ben me ook meer bewust van hoe dingen overkomen die ik opschrijf in mijn columns.’ En dat bewustzijn wordt vergeten bij brandjes binnen je organisatie. Grote woorden, snel geschreven worden dan plots uitgelicht. En zit een bestuurder daarop te wachten? Maar de burger roept om openheid. In handelen. In het maken van keuzes, in het besluiten, in het maken van deals om tot een besluit te komen. Kunnen we ze dat dan niet geven?’

Aan de slag met actieve openbaarmaking

Werk vooruit en neem de tijd

Welke stappen kunnen organisaties zetten om straks aan de Wet open overheid (Woo) te voldoen. Hoofdredacteur Jeroen Jonkers is projectleider Grip op Informatie bij VNG Realisatie. Hij geeft een aantal waardevolle tips.

Er zijn meerdere initiatieven die je kunnen helpen om je voor te bereiden op de Woo. Zo heeft RDDI (Rijksprogramma voor Duurzaam Digitale Informatie-huishouding, red.) een stappenplan opgesteld dat vrij te gebruiken is. Dit plan en vele andere nuttige documenten zijn te vinden op Informatiehuishouding.nl¹. Hoewel in eerste instantie bedoeld voor de rijksoverheid, kan het stappenplan ook perfect als inspiratie gebruikt worden door andere overheidsorganisaties.

Door de VNG is eind 2020 *Implementatieplan actief openbaar maken* opgeleverd, met ook een stappenplan². Het plan is opgesteld door een werkgroep bestaande uit tien verschillende gemeenten. Als bijlage bij dit plan is onder andere een Excel-document opgenomen dat kan helpen om inzichtelijk te maken wat de stand van zaken is op dit moment ten aanzien van de elf categorieën.

Stappen

Bovenstaande stappenplannen bieden de nodige aanknopingspunten om je voor te bereiden op de Woo. In aanvulling daarop is het belangrijk om bij de volgende zaken stil te staan:

STAP 1

Stel een projectgroep samen

Om de Woo goed te implementeren moet je de organisatie op een integrale manier bij die implementatie betrekken. Het opstarten van een

'BEPAAAL ALS ORGANISATIE JE AMBITIE OP HET GEBIED VAN ACTIEVE OPENBAARHEID'

projectgroep is hiervoor een goed middel. Welke personen voor de projectgroep nodig zijn, is afhankelijk van je organisatie. De volgende expertises mogen in elk geval niet ontbreken: digitale informatievoorziening (informatiebeheer), informatiemanagement, functionaris gegevensbescherming, juridische zaken en communicatie. Als de implementatie verder is gevorderd, is het verstandig om de uitvoerende teams goed mee te nemen in de implementatie van de wet binnen de organisatie en wat het voor de werkzaamheden van hen concreet betekent. Tevens is het van belang om een opdrachtgever te hebben op managementniveau die mede ambassadeur is.

Mocht uit het stappenplan blijken dat er investeringen moeten worden gedaan, dan is het verstandig om ook financiën er tijdig, wellicht vooraf, bij te betrekken.

STAP 2

Bepaal je startpositie tot de Woo

Per organisatie is sprake van een andere uitgangssituatie met betrekking tot het actief openbaar maken van documenten. Om inzicht te krijgen in de uitgangssituatie is een inventarisatie als eerste stap verstandig. Daarmee krijgt de organisatie inzicht in welke stukken onder de Woo vallen, waar deze stukken zich bevinden, om welke aantallen het gaat, of er reeds stukken openbaar gemaakt worden, door wie de stukken openbaar worden gemaakt

en hoe die openbaarmaking gaat (handmatig of automatisch). Er is een zogenoemd meetinstrument Woo ontwikkeld waar bovengenoemde vragen systematisch ingevuld kunnen worden. Dit wordt zowel binnen de rijksoverheid als bij gemeentes toegepast.

STAP 3

Bepaal je ambitieniveau

Bepaal als organisatie je ambitie op het gebied van actieve openbaarheid. Een heldere ambitie geeft richting aan de implementatie en zorgt ervoor dat alle relevante (interne) stakeholders hetzelfde beeld hebben bij het implementatietraject. De ambitie kan zich beperken tot de verplichte categorieën van de Woo of ruimer worden geformuleerd. In het eerdergenoemde implementatieplan van de VNG wordt uitgegaan van vier verschillende ambitieniveaus, te weten:

1. Ambitieniveau Beneden-basis

De organisatie voldoet niet aan in de Woo gestelde eisen. Uitgangspunt zou bij elke overheidsorganisatie moeten zijn dat de organisatie voldoet aan de wet. Er zijn in de wettekst sancties opgenomen. Wel is het zo dat er een externe Kamercommissie wordt aangesteld. Deze zal worden belast met het monitoren en het rapporteren van de werkwijze inzake de Woo.

2. Ambitieniveau Basis

Wanneer het basisambitieniveau wordt gekozen, dan volgt de organisatie de wettelijke fasering van de Woo. Voor elke fase worden de documenten uit de betreffende categorie vanaf de

1 Het stappenplan van RDDI is te vinden op: <https://bit.ly/3abHCPh>.

2 Het implementatieplan is te vinden op: <https://bit.ly/3FoxSj9>.

'HET IS BELANGRIJK OM DE WOO MULTIDISCIPLINAIR AAN TE VLIEGEN'

wettelijk verplichte datum actief openbaar gemaakt.

3. Ambitieniveau Medium

De organisatie voldoet aan het wettelijk minimum (basisniveau). Daarnaast maakt de gemeente al een aantal extra stukken actief openbaar waarvoor openbaarmaking (nog) niet wettelijk is verplicht. Dit zouden ook data kunnen zijn buiten de in de wet genoemde elf categorieën.

4. Ambitieniveau Plus

De organisatie voldoet aan het wettelijk minimum conform de Woo (basisniveau). Daarnaast maakt de organisatie ook alle stukken uit de nog niet in werking getreden fases al actief openbaar. En ook maakt de organisatie stukken openbaar waarvoor geen wettelijke verplichting tot openbaarmaking geldt. Er kan bijvoorbeeld onderliggende informatie openbaar gemaakt worden. Stel, de organisatie openbaart alle stukken. In dat geval bevindt deze zich in het Plusniveau.

STAP 4

Bepaal de wijze van openbaar maken

Naast het onderscheid tussen de verschillende ambitieniveaus kun je bepalen via welk platform openbaarmaking van stukken plaatsvindt. Op termijn zullen alle data via PLOOI (Platform Openbare Overheidsinformatie) beschikbaar komen, maar in aanloop daarnaar-

toe kun je al actief stappen zetten op bijvoorbeeld een eigen website. Bij gemeentes speelt hier de informatiekundige visie van *common ground* mee, waarbij de intentie is dat via een API (Application Programming Interface) een software interface wordt gemaakt tussen PLOOI en de betreffende applicatie.

STAP 5

Bepaal de fasering die van toepassing is op jouw organisatie

Bij de inwerkingtreding van de Woo wordt een fasering bepaald door de wetgever. De wettelijke fasering is het wettelijk minimum dat gevolgd moet worden (ambitieniveau basis). Hiernaast kan zoals eerder aangegeven gekozen worden voor een hoger ambitieniveau.

STAP 6

Bepaal de aanpak/strategie

De strategie vloeit voort uit het gekozen ambitieniveau. Om je strategie te kunnen bepalen, kun je rekening houden met een aantal aandachtspunten:

- Het is mogelijk om naast een traject voor implementatie van actieve openbaarheid te investeren in de verbetering van de informatiehuishouding. Dit is ook een wezenlijk onderdeel van de implementatie van de Woo.
- Daarnaast zijn er organisaties die de gedachte van de open overheid aangrijpen als ontwikkeltraject om (meer) in verbinding te komen met de omgeving. Ook dit heeft impact op de te hanteren strategie.
- Afhankelijk van de omvang van de opgave kan de implementatie groots of juist meer bescheiden worden opgezet. Zo vraagt een "smalle" interpretatie van actieve openbaarheid (ambitieniveau

basis) om een andere aanpak dan wanneer het de ambitie is om als gemeente ruimhartig om te gaan met transparantie (ambitieniveau medium of plus). Hierbij moet rekening gehouden worden met de fasering waarin verschillende documenten openbaar moeten zijn gemaakt.

- Binnen de strategie is het voor een organisatie van belang om te bepalen of de veranderopgave organisatiebreed of juist per afdeling/domein opgepakt wordt. Verstandig is om (daar waar mogelijk) aan te sluiten bij reeds bestaande initiatieven.
- De implementatie van actieve openbaarheid is, naast informatie- en systeemvraagstuk, een veranderopgave met een belangrijk gedragscomponent. Uiteindelijk geven medewerkers invulling aan actieve openbaarheid door hun informatie te ontsluiten. Zij dienen bij de creatie van informatie al rekening te houden met eventuele publicatie op een later moment. Tijdens de implementatie moet dus aandacht worden besteed aan de gedragscomponent van de beoogde verandering.

Multidisciplinair

Al met al is de verwachting dat de Wet open overheid een grote impact gaat hebben op alle overheidsorganisaties. Omdat de wet de gehele organisatie raakt, is het van belang om alles multidisciplinair aan te vliegen en er de tijd voor te nemen. Het is geen activiteit die binnen een jaar volledig afgerond is.

'DE IMPLEMENTATIE VAN ACTIEVE OPENBAARMAKING IS EEN VERANDEROPGAVE'



Vierde week van Grip op Informatie

Binnen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) loopt het project Grip op Informatie. Dit project richt zich op het ondersteunen van gemeenten (en gemeenschappelijke regelingen) op een drietal actielijnen. De eerste actielijn richt zich op het actief openbaar maken van informatie in lijn met de Wet open overheid. De tweede actielijn betreft de informatiehuishouding op orde. Deze richt zich vooral op het *in control* zijn om dagelijks zo optimaal mogelijk te functioneren als overheidsorganisatie. De derde en laatste actielijn betreft digitale duurzaamheid. Hoe zorg je er voor dat informatie beschikbaar en toegankelijk is voor de gewenste periode? Dit varieert van het voldoen aan de meest snelle vernietigingstermijn tot het eeuwig bewaren.

Webinars

Een van de manieren om ervaring te delen is deze actief uitdragen via webinars. Sinds het begin van

de coronapandemie zijn er meer dan 50 webinars gegeven en staat een nieuwe reeks in planning. Van 4 tot en met 11 november worden onder de naam Vierde week van Grip op Informatie in 14 webinars door 39 sprekers uiteenlopende verhalen verteld. Sommige webinars hebben een sterk uitvoerend karakter en andere hebben een meer theoretische insteek.

Archive by design

Drie van de vijf dagen hebben een thema meegekregen dat aansluit op de eerdergenoemde actielijnen. De eerste dag heeft als thema: digitale duurzaamheid. De dag valt namelijk samen met de jaarlijkse eerste donderdag van november waarop de erfgoedsector de wereld-dag van de digitale duurzaamheid houdt. Toekomst is het thema van dinsdag 9 november. Een toekomst die vandaag al begint met als onderwerpen: *archive by design*, de Omgevingswet en de informatiehuishouding in de veranderen-

de informatiesamenleving. Het laatstgenoemde onderwerp komt aan bod in samenwerking met RDDI, de projectdirectie van de rijksoverheid die zich richt op het verbeteren van de informatiehuishouding.

Woo

De derde themadag heeft als titel meegekregen: actieve openbaarmaking. Een aantal gemeenten vertellen welke stappen ze nemen om de Wet open overheid te implementeren, de juridische handreiking *Van Wob naar Woo* wordt toegelicht en nadere toelichting wordt gegeven over PLOOI. PLOOI staat voor: Platform Open Overheidsinformatie. Het platform zorgt ervoor dat overheidsinformatie makkelijk(er) te vinden is voor iedereen.

Het gehele programma is terug te vinden op www.vngrealisatie.nl. Achteraf zijn alle webinars terug te zien op het YouTube-kanaal van VNG Realisatie. Voor vragen kan contact worden opgenomen via gripopinformatie@vng.nl.

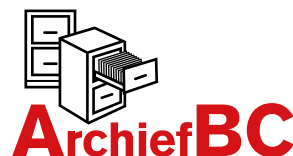


Als het goed geordend moet!

Archief Bewerking & Consultancy

www.archiefbc.nl

Zwartevenstraat 17
1911 TN Uitgeest
tel: 06-51996435
e-mail: info@archiefbc.nl



Tekst **Estelle van der Velden**

Estelle van der Velden is trainee bij DisGover, dat jonge mensen opleidt tot ambtenaar van de toekomst

Stap uit het hokje van je functieprofiel

Samen werken aan digitale transformatie

Over de digitale transformatie wordt in overheidsland veel gesproken en vaak zijn mensen op zoek naar een afgebakende definitie. Maar digitale transformatie is, net als andere veranderingsgerichte processen, perspectief-afhankelijk. Waar de een eigenlijk nauwelijks verandering bemerkt, kan de ander wel degelijk iets als transformatief ervaren. Voor succesvolle digitale transformatie is het van belang dat er interne verbinding plaatsvindt zodat niemand zich vervreemd voelt en er samen getransformeerd kan worden. Maar hoe doe je dit?

Er is een wereld van verschil tussen het werk van beleidsmakers en mensen die met de meest innovatieve technologieën werken. Neem het verschil in snelheid van werken: beleidsmakers worden in hun snelheid getemperd door wet- en regelgeving en standaardprocedures. Dit leidt ertoe dat het tempo waarmee innovatieve technologieën zich ontwikkelen, moeilijk kan worden bijgehouden in de beleidsontwikkeling. Daarnaast hebben niet alle beleidsmedewerkers kennis van nieuwe technologieën en zijn de mensen die ze ontwikkelen vaak niet betrokken bij het beleid.

In gesprek

Hierdoor ontstaat er een kloof in kennis en uitvoering die een wij-zij-gevoel kan veroorzaken, en daar wil je iets aan doen. Door mensen met technische kennis mee te laten praten op beleidsniveau en vice versa kan er een brug geslagen worden. Ook zetten steeds meer overheden

'MENSELIJKE TRANSFORMATIE IS EEN BELANGRIJKE VOORWAARDE'

datacoaches in die de verbinding vormen tussen beleid en innovatieve technologie.

Het wij-zijgevoel is ook zichtbaar, als het gaat om zij die transformatie aanjagen en zij die transformatie afremmen. Zij die transformatie aanjagen, zijn nodig om te starten met experimenten en om veranderingen voor te stellen. Helaas is dit niet zonder risico. Zo is er onder het mom van een pilot veel mogelijk - een pilot kan immers zonder al te grote gevolgen mislukken - maar blijft de transformatie steken en worden alleen oude processen geoptimaliseerd. Waarom wordt het bestaande niet ingeruild voor een nieuw en kansrijk initiatief? Omdat er geen zekerheid is op succes en er wel risico bestaat op chaos.

De innovatieve aanjagers van de digitale transformatie in overheidsorganisaties en de bestuurders die verantwoordelijk zijn, zouden meer moeten herkennen dat zij aan hetzelfde doel werken. Hierdoor kunnen ze de overheid een stap verder brengen in de digitale transformatie, op een duurzame manier.

Menselijke transformatie

Wat is de gemene deler in dit verhaal? De digitale transformatie vereist een menselijke transformatie! Het is van belang dat er samen wordt getransformeerd. Dus stap uit het hokje van je eigen functieprofiel en ga in jouw organisatie op zoek naar mogelijkheden om met elkaar digitale transformatie een stap verder te brengen.

Deze bijdrage is geschreven door team DigiTime van DisGover. Acht trainees hebben een halfjaar onderzoek gedaan naar digitale transformatie binnen overheidsorganisaties. Het resultaat hiervan is een *whitepaper* met geleerde lessen en aanbevelingen. Wil je meer weten, stuur een e-mail naar: digitime@disgover.nl.

'Stel de waarom-vraag'

Organisatie: provincie Zeeland

Begonnen in: april 2020

Functie: trainee/junioradviseur informatiemanagement

Het vakgebied informatiebeheer kent een grote diversiteit aan collega's. Waar de een al decennialang actief is, komt de ander net kijken. In deze rubriek maken we kennis met de nieuwelingen. Wat zijn hun ervaringen tot nu toe? In deze aflevering is het woord aan Sjoerd van Iwaarden.

Hoe ben je in deze functie terechtgekomen?

'Als *young professional* met een hbo-bachelor bedrijfskunde en een masterdiploma organisatie & management op zak was ik op zoek naar een nieuwe uitdaging in Zeeland. Of ik op voorhand had kunnen bedenken dat ik in dit vakgebied terecht zou komen? Nee, eigenlijk niet! Ik zocht werk met thema's als procesoptimalisatie en verandermanagement. En omdat ik nog niet klaar was met leren, het liefst een

combinatie van werken en een vakgerichte studie. Met een groeiende interesse voor data en informatie vond ik in dit *traineeship* via traineebureau Zeeland Business Wrx! En nu werk ik alweer ruim anderhalf jaar bij de provincie Zeeland in een combinatie van werken en leren.' 'De plaatsing in Middelburg bij de provincie Zeeland beviel vanaf het begin. Ik werd in april 2020 onderdeel van het projectteam dat zich bezighield met de implementatie van een zaakstelsel als vervanging

van het huidige DMS. Ondanks het thuiswerken voelde ik mij meteen welkom bij de collega's. Ik kreeg eigenlijk vanaf het begin verschillende rollen, waardoor ik een groot en divers takenpakket mocht oppakken. Als rechterhand van de projectleider was ik medeverantwoordelijk voor de coördinatie van de werkzaamheden en communicatie naar de organisatie. Na een aantal inhoudelijke trainingen van de leverancier hielp ik ook bij de inrichting van het stelsel. Vlak voor de livegang in januari 2021 heb ik samen met een team van trainers ruim vijfhonderd collega's opgeleid om met het stelsel te werken.'

'Nu het zaakstelsel draait ben ik doorgegroeid tot functioneel beheerder en mag ik toezien op het functioneren en de doorontwikkeling van het stelsel. Zo heb ik de opdracht gekregen om de huidige processen nog verder te digitaliseren. Met dit gehele traject van voorbereiding implementatie tot en met livegang heb ik veel nieuwe ervaringen opgedaan. Achteraf gezien denk ik dat ik kan spreken van een unieke ervaring.'

Wat vind je leuk aan het vak?

'Dat het heel erg dynamisch en divers is! Tijdens mijn dagelijks werk spreek ik veel verschillende inhoudelijke collega's. De ene dag subsidie- en vergunningverleners, de volgende dag collega's van bezwaar en beroep. Hierdoor krijg ik veel mee van de inhoud en kan ik meedenken over het optimaliseren van processen en bijbehorende informatiestromen. Bovendien gaan de ontwikkelingen in dit vakgebied razendsnel. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en de Wet open overheid (Woo) hebben bijvoorbeeld gevolgen voor de inrichting van de informatiehuishouding. Hiermee moet ik als functioneel beheerder ook aan de slag.'

Heb je advies voor iemand die ook aan de slag wil binnen het informatiebeheer?

'Door tijd te nemen voor studie en in de praktijk mee te kijken met vakgenoten heb ik in een korte periode veel kennis opgedaan. Wees assertief en durf de waarom-vraag te stellen.'

Waarheid bewaken

Onze overheid wordt compleet opgeslokt door grote thema's als corona, CO₂-uitstoot, gaswinning, de toeslagenaffaire, etcetera. Daardoor lijkt het alsof er niets belangrijkers op deze wereld is. Het zijn thema's die dwars door onze samenleving snijden en als gevolg daarvan in toenemende mate bijdragen aan de verdergaande polarisatie binnen diezelfde samenleving. De voor- en tegenstanders van dit soort thema's komen steeds vaker en harder tegenover elkaar te staan en bestrijden elkaar met alle beschikbare wapens. Het wordt een propagandaoorlog waarbij de *hearts* en *minds* van de burger gewonnen moeten worden.

Een propagandaoorlog waarbij de overheid meer wapens in handen heeft.

Het belangrijkste wapen waarmee deze oorlog wordt gevoerd zijn data. Keiharde en nietsontziende data, verrijkt met een beetje context en metadata, en omgevormd tot hapklare en klinkklare visualisaties, theorieën en modellen. Waarbij het voor de meesten onder ons onmogelijk is af te leiden of ze kloppen en wat de waarde is, laat staan uit welke bronnen ze afkomstig zijn. We moeten er maar op vertrouwen dat belangwekkende instituten de waarheid überhaupt wel kunnen

weergeven op basis van beschikbare, betrouwbare en actuele data. Want een ding heb ik inmiddels wel geleerd. Dataverzamelingen zijn nooit 100 procent actueel en betrouwbaar en zijn te manipuleren zonder dat deze manipulaties echte leugens opleveren. Om die reden ligt er een schone taak voor kritische, kundige en partijloze individuen en organisaties om zorgvuldig met data om te gaan en de waarheid te bewaken en niet te laten misbruiken voor welk hoger doel dan ook. Want ook in propagandaoorlogen sneuvelt de waarheid als eerste.

Edwin Driessen is redactielid Od

SERVICEBERICHT



Kennismetwerk

Informatie en Archief

Nieuwe speerpunten voor KIA

Deze zomer kwamen in een tweetal sessies de aanjagers van de kennisplatforms op KIA en de leden van de stuurgroep KIA bijeen. Voorzitter Diana Teunissen verwoordde de doelstelling van de sessies: 'Er is een aantal goed draaiende kennisplatforms, er zijn een aantal mooie programmalijnen in gang gezet door de strategische partners van KIA en er is een uitgebreide K&I-agenda. Maar hoe nu verder? Een aantal inhoudelijke prioriteiten die werden benoemd:

- De nieuw Archiefwet vraagt straks veel aandacht. Maar blijf die bezien in een bredere context van aanpalende informatiewetgeving. Daarbij is de vertaling van

wetgeving naar gebruiker heel belangrijk.

- Inzake de KVAN-programmalijn *Lifelong Learning* wordt de noodzaak van het opstellen van nieuwe profielen en leerlijnen stevig onderschreven, maar daarin moeten ook *soft skills*, zoals adviesvaardigheden, aan bod komen.
- De inzet van nieuwe technologieën wordt als derde thema genoemd, ook in relatie tot het archiveren van bijvoorbeeld *social media*. Er moet in de toekomst sneller worden ingespeeld op innovaties.
- Het is ten slotte belangrijk om te onderzoeken op welke wijze de verschillende typen gebruikers

beter gefaciliteerd kunnen worden, inspeland op het zoekgedrag dat deze gebruikers zich in werk en privé al hebben eigen gemaakt en met gebruik van de vele nieuwe technologische mogelijkheden.

Dit alles leidt tot de vraag: hoe gaat de informatievoorziening er in de toekomst uitzien? In 2011 is door het kabinet een nieuwe archiefvisie neergelegd, maar die is nu inmiddels 10 jaar oud en is daardoor niet echt meer toereikend. Een nieuwe visie formuleren is een uitdaging die een samenwerkings- en discussieplatform als KIA overstijgt, maar waaraan KIA wel graag een bijdrage levert.



Inzicht in patronen

Nieuwe wegen verkennen

Patronen zijn overal, dus ook in kantoren en tussen mensen die samenwerken. Zowel intern als met de buitenwereld is er interactie. Schriftelijk of verbaal. In het moderne informatiebeheer is het zaak deze patronen zo goed mogelijk te doorzien en te overzien en keuzes te maken welke actoren en “sporen” van communicatie nu wel of niet onder het informatiebeheer te brengen. Het boek *Patronen* van antropoloog Danielle Braun helpt daarbij.

De belangrijkste stromen van vergaderingen hebben we over het algemeen wel te pakken. Maar er zijn vele vormen van communicatie en informatiesystemen die we niet in het vizier hebben. We worden hierdoor steeds verrast door informatie die ergens in de haarvaten van de organisatie opduikt op momenten en over onderwerpen die pijnlijk duidelijk maken dat organisaties niet *in control* zijn.

Antropoloog Danielle Braun geeft in *Patronen* handvatten om aan de slag te gaan met het observeren van (ons) gedrag in kantoren en de interactie met onze administraties. Informatieprofessionals geven vaak aan dat alles beheren onmogelijk is. Mijn opvatting is dat we veel meer dan gedacht onder beheer hebben. Zeker als we uitgaan van wat er is, en wat we samen met collega's allemaal communiceren en faciliteren met de middelen die de organisatie ter beschikking stelt en “onder beheer” heeft.

Stam

Door patronen te ontdekken van hoe onze collega's, bestuurders en onze omgeving met ons communiceren, kunnen wij een waardevollere bijdrage leveren aan het informatiebeheer. Eenvoudig is het niet, mogelijk wel: we zullen daarbij als informatieprofessionals nieuwe wegen verkennen, ontdekken en wellicht ook vinden om het belangrijke werk waarvoor we gesteld staan uitgevoerd te krijgen.

Het boek verscheen in het voorjaar van 2021. Enkele recensies van lezers over het boek:

- *Patronen* van Danielle Braun, het is gisteren gearriveerd, en ik kan er maar geen genoeg van krijgen. Wat een wonderbaarlijke verhelderende antropologische zienswijze op organisaties, wat een heldere taal, wat heerlijk vormgegeven! Danielle Braun bewijst

opnieuw hoe waardevol de alchemie van kennis en kunde is. *Managementboek.nl*.

- Ik heb een boek gelezen met een heel andere blik op verandermanagement dan die van consultants en managers, namelijk die van de antropoloog. Het boek *Patronen* van Danielle Braun gaat over hoe zij als buitenstaander haar antropologische methodes toepast om de cultuur van een organisatie in beeld te brengen en te veranderen. *Veridia Consulting*.

Danielle Braun schreef eerder boeken die mij, hoewel nog niet door mij gelezen, eveneens aanspreken. Bijvoorbeeld: *Corporate Tribe*, *Building Tribes*, *Tribaal Kantoorgedoe* en *Da's gek*. Een organisatie als een “stam”, met een hiërarchie, families en subgroepen, interne aandacht en training en hoe je die stam opbouwt, welk kantoorgedoe, verwonderingen. En dan nu het prachtig vormgegeven boek over patronen.

Bezielder

Braun is een topspreker en directeur van de Academie voor Organisatiecultuur, waar zij met haar team organisaties beter en bezielder maakt. Ook richtte zij het Gilde van Polder-antropologen op, waarin honderd antropologen samenlevingsonderzoek doen. Voor mij zit dit werk dicht naast dat van de informatieprofessional. Te weten: het documenteren van de samenleving, binnen het taakveld van de organisatie waarin wij staan opgesteld om het informatiebeheer te organiseren. Leer meer over patronen in organisaties en het begrijpen van hoe informatie stroomt tussen mensen. Warm aanbevolen.

Danielle Braun, *Patronen; herkennen en veranderen met antropologische blik*. Boom Uitgevers Amsterdam, 2021. ISBN 9789024438877. Meer lezen: <https://academievoororganisatiecultuur.nl/wie/danielle-braun>.



The Ultimate KNVI Get Connected Event

De ontmoeting

Op 23 november stelt de KNVI de ontmoeting centraal. Even weg van het beeldscherm met de eideloze video-vergaderingen. Weer eens bij elkaar komen om ontwikkelingen in het vakgebied te bespreken, ideeën uit te wisselen en inspiratie op te doen. En dat in een andere omgeving. We transformeren Café Olivier in Utrecht tot een informeel clubhuis voor informatieprofessionals. Met een hapje en een drankje bijpraten over van alles en nog wat. We voeden het gesprek met korte, krachtige en prikkelende presentaties over actuele onderwerpen uit het vakgebied en de KNVI!

Het afgelopen anderhalf jaar hebben we bijna alles online gedaan. Niet alleen op de werkvloer, maar ook in KNVI-verband. Dat is eigenlijk best goed verlopen. Ook voor de KNVI. We hebben nog nooit zoveel events verzorgd. De drempel om deel te nemen bleek laag te zijn, met goede deelnamecijfers tot gevolg. We zagen ook de introductie van de Super Tuesdays, een serie van events over een relevant onderwerp, verzorgd door onze leden op de eerste dinsdag van de maand. Deze webinars kregen een vervolg in de week erna met de sessies van Get Connected, waar vakgenoten het onderwerp van de Super Tuesday (of iets heel anders) met elkaar konden bespreken. Maar er

was veel meer. Er ging geen week voorbij zonder meerdere events.

2022

Hoewel we op deze manier heel veel kennis hebben kunnen delen, misten we stiekem toch wel het persoonlijke contact. Online kan veel, maar toch niet alles. Daarom staat het jaarevent van de KNVI helemaal in het teken van: de ontmoeting.

We komen tussen 14.00 en 21.00 uur offline bij elkaar. Om het gesprek te stimuleren, zetten we sprekers op de Bühne die onderwerpen belichten die ook in onze Super Tuesdays aan de orde zijn geweest. Zo bespreken we nog even kort de highlights, kijken we naar de ontwikkelingen rond digitalisering

en onderwijs en blikken we vooruit op het jaar 2022!

Oplossingsrichtingen

Ook is er speciale aandacht voor Kees Verhoeven, de nieuwe voorzitter van de Raad van Advies. Tijdens zijn eerste presentatie voor de KNVI behandelt hij drie grote uitdagingen: de grootmachten, de techreuzen en de controlestaten. Oftewel: Amazon, de Belastingdienst en China. Dat dit alfabetische rijtje beleidsmatig bepaald geen abc-tje is, moge duidelijk zijn. Maar oplossingsrichtingen zijn er wel.

Dus... een mooie gelegenheid om elkaar weer eens te treffen. Meer informatie en aanmelden via de KNVI-website: [Bit.ly/3nqdhTc](https://bit.ly/3nqdhTc).

Bestuurdersdag

Het duurt nog even voordat het zover is maar op 12 mei 2022 is de jaarlijkse Bestuurdersdag van de KNVI. Ben jij bestuurder van een IG of Regio? Reserveer dan deze datum alvast in je agenda! Het wordt een fantastische middag en avond, speciaal voor de actieve bestuurders die de KNVI haar gezicht en haar impact geven. We gaan elkaar (weer) of voor het eerst

ontmoeten en inspireren en uiteraard doen we dat op een prettige locatie, met goed eten en drinken.

Dus reserveer de middag, we kijken uit naar je komst. Belangrijk: alleen voor bestuurders van IG's en Regio's.

Aanmelden is mogelijk via de website van de KNVI: [Bit.ly/3B6Gck1](https://bit.ly/3B6Gck1).

Starten met AI

Op 15 november aanstaande geven Natascha van Duuren, voorzitter Interessesgroep IT-Recht, en Jeroen van Helden, De Clercq Advocaten Notariaat, in samenwerking met Landscape een workshop Starten met AI (projecten). Deze workshop gaat in op de volgende vragen: wat houdt AI en datagedreven werken in; welke vragen moet je je stellen bij het starten van AI-projecten binnen jouw organisatie; op wat voor manieren (en soorten processen) kan je AI inzetten; met welke juridische issues moet je rekening houden; hoe zit het met privacy? Met andere woorden: is AI iets voor jouw organisatie en hoe kan je er concreet mee beginnen? Wat ga je tijdens de workshop leren? Wat de verschillende

begrippen betekenen (Big Data, AI, Machine Learning) en hoe ze samenhangen. Ook krijg je voorbeelden van toepassingen en komen onder andere AI in combinatie met privacy en aansprakelijkheid aan bod. De workshop vindt plaats op 15 november, van 15.30 uur tot 18.30 uur, bij De Clercq Advocaten Notariaat, Hoge Rijndijk 306, 2314 AM Leiden. Alle deelnemers aan de workshop krijgen een gratis exemplaar van het boek *Multidisciplinaire aspecten van Artificial Intelligence* van N. H.A. van Duuren en V.A. de Pous, uitgeverij DeLex, Amsterdam.

Aanmelden is mogelijk via de website van de KNVI: [Bit.ly/3BdhHSe](https://bit.ly/3BdhHSe).

Lid worden?

Word lid van de KNVI

KNVI verbindt, verrijkt, versterkt

Het lidmaatschap van de KNVI is er voor iedereen, werkzaam in (of met belangstelling voor) het vakgebied informatiebeheer en/of archivering. Word lid en profiteer van:

- Het abonnement op het vakblad Od
- Gratis of tegen gereduceerd tarief deelnemen aan alle activiteiten van de KNVI
- Brede netwerk mogelijkheden met collega-informatieprofessionals

Binnen de KNVI is de interessegroep SOD actief voor informatiebeheerders bij de overheid.

Lidmaatschapsvormen

A Persoonlijk lidmaatschap
Contributie bedraagt € 165,00

B Organisatielidmaatschap;
contributie bedraagt:

- bij 1 – 6 fte: € 225,00 excl. btw
- bij 7 – 12 fte: € 500,00 excl. btw
- bij 13 – 24 fte: € 775,00 excl. btw
- bij 25 fte – >: € 1.380,00 excl. btw

Bij een organisatielidmaatschap ontvangt de organisatie een evenredig aantal abonnementen op Od.

Voor organisaties zijn er ook mogelijkheden om de SOD te sponsoren. Interesse? Neem contact op via info@knvi.nl



De SOD maakt sinds 1 januari 2017 deel uit van de verenigde beroepsverenigingen KNVI, Ngi-NGN en SOD

Postbus 1058
3860 BB NIJCKERK
T: 033 247 34 27
E: info@knvi.nl
W: www.knvi.nl



Bouwen aan een **sterkere overheid**

Publieke organisaties staan voor complexe opgaven die vragen om expertise en veranderkracht. NCOD wil Nederland mooier maken door te bouwen aan een sterkere overheid. We adviseren, begeleiden en ondersteunen de publieke sector op het gebied van advies, detachering en opleidingen. NCOD maakt het verschil door betrokkenheid en verantwoordelijkheid van adviseurs binnen hun opdracht.

We bieden ondersteuning binnen de volgende expertisegebieden:

*Digitalisering & Informatiemanagement | Financiën en Bedrijfsvoering | HRM | Juridische Zaken & Omgevingsrecht | Omgevingsmanagement | Personeel, salaris en rechtspositie | Publiekszaken
Ruimtelijke Ontwikkeling | Sociaal Domein | Toezicht, Handhaving,
Onderzoek & Preventie.*

Kunnen we u ergens bij helpen? Ga dan voor meer informatie naar [NCOD.nl](https://www.ncod.nl)
Als adviseur bij NCOD aan de slag? Bekijk onze vacatures via werkenbijncod.nl